

Målnummer:	T2893-03	Avdelning:	5
Avgörandedatum:	2004-03-18		
Rubrik:	I en tvist om priset för en byggnadsentreprenad har näringsidkaren/entreprenören ansetts ha uppfyllt beviskravet för att fast pris inte hade avtalats med beställaren/konsumenten trots att något skriftligt avtal inte förelegat, men väl ett skriftligt anbud från entreprenören på ett fast pris som inte hade undertecknats av beställaren (jfr NJA 1975 s. 280).		
Lagrum:	36 § första stycket konsumenttjänstlagen (1985:716)		
Rättsfall:	NJA 1975 s. 280		

REFERAT

J.R. och R.R. (makarna R.) äger fastigheten Lerum Gamlebo 1:46 på vilken det fanns ett fritidshus. Sommaren 2001 tog de kontakt med Hallsås Bygg Aktiebolag (Bolaget) och begärde ett anbud på om- och tillbyggnadsarbeten för att omvandla huset till en åretruntbostad. Bolaget upprättade en offert på 543 000 kr inklusive mervärdesskatt och ett påslag om 12 procent. En del av de i offerten upptagna arbetena avbeställdes och andra arbeten tillkom. Entreprenaden har avslutats. Bolaget har tillställt makarna R. fakturor om sammanlagt 618 497 kr. Makarna R. har erlagt 515 000 kr.

Bolaget yrkade vid tingsrätten att makarna R. skulle förpliktas att till bolaget betala 103 497 kr jämte ränta.

Makarna R. bestred yrkandet.

Till utveckling av sin talan anförde bolaget: När Q.W. lämnade över bolagets offert upplyste han makarna R. om vad som gäller vid fast pris respektive löpande räkning. Som en information nämnde han att priset vid löpande räkning kunde komma att bli 20 procent billigare än vid fast pris bland annat om de själva utförde visst arbete. Makarna R. undertecknade inte offerten eller godkände den på annat sätt. Som Q.W. förstod saken ville makarna R. ha arbetet utfört på löpande räkning eftersom de hoppades att det skulle bli billigare. Av de arbeten som upptogs i offerten avbeställde makarna R. schaktning samt nytt tak på den gamla delen av huset, vilket beräknats kosta 56 000 kr. Under arbetets gång hade parterna täta kontakter med varandra och vissa ytterligare arbeten beställdes. Bolaget tillställde makarna R. a conto-fakturor den 10 december 2001 och den 27 december 2002 på 200 000 kr respektive 180 000 kr. Material- och tidsspecifikationer bifogades. Makarna R. erlade med viss fördröjning betalning för fakturorna. Vid årsskiftet 2001/2002 uppkom en diskussion mellan parterna om priset. Q.W. skickade den 11 januari 2002 ett brev till makarna R. i vilket han klargjorde sin syn på saken. Som ett utslag av goodwill sänkte bolaget timkostnaden till 275 kr och påslaget till 5 procent beträffande hela arbetet. Härefter upphörde diskussionen i prisfrågan och bolaget trodde att frågan var utredd. Bolaget tillställde den 15 februari 2002 makarna R. en tredje a conto-faktura. Den löd på 120 000 kr. Till denna bifogades inte någon specifikation. Den 7 mars 2002 upprättade bolaget en slutfaktura på 118 497 kr. Bolaget översände denna till makarna R. tillsammans med en fullständig tids- och materialspecifikation samt en pärm med underlaget för hela entreprenaden. På samtliga fakturor angavs att betalningsvillkoren var tio dagar netto och att dröjsmålsränta därefter skulle debiteras med 22 procent. Av slutspecifikationen framgår att bolaget inte tog betalt enligt offerten och att de faktiska kostnaderna blev lägre än vad som hade tagits upp i offerten. Makarna R. riktade inte några invändningar mot slutfakturan utan sände via sitt ombud endast en förfrågan om ifall ytterligare kostnader var att vänta. Bolaget lät via sitt ombud meddela att så inte var fallet. Den 22 maj 2002 reklamerade makarna R. och påstod att arbetet var behäftat med fel och hänförde sig därvid till ett sakkunnigutlåtande. Under sommaren 2002 åtgärdade bolaget de påtalade felen. Arbetet var färdigt i vart

fall den 15 juli 2002. Sedan ytterligare en besiktning hade genomförts på makarna R:s begäran, godkände de entreprenaden den 11 augusti 2002. Först då makarna R. den 11 september 2002 bestred ansökan om betalningsföreläggande riktade de någon invändning mot priset.

Bolaget åberopade följande grunder för sin talan. Parterna har träffat entreprenadavtal avseende byggnadsarbeten på makarna R:s fastighet. Arbetet skulle utföras på löpande räkning. I andra hand gör bolaget gällande att eftersom parterna inte har träffat avtal om fast pris följer av lag att arbetet skulle utföras på löpande räkning.

Makarna R. anförde till utveckling av sitt bestridande följande: Parterna har träffat muntligt avtal om en konsumententreprenad. Avtalet grundar sig på bolagets anbud. Q.W. påtalade att ett muntligt avtal var lika bindande som ett skriftligt. Det är förklaringen till att makarna R. inte undertecknade offerten. Det är riktigt att makarna fick tre a conto-fakturor samt att material- och tidsspecifikation bifogades två av dessa. De två första fakturorna kom dem tillhanda först efter förfallodagen. Trots att de därför inte betalade inom den tid som angavs i fakturorna, begärde bolaget inte dröjsmålsränta. I slutet av december 2001 samtalade parterna om kostnaden för entreprenaden. Varken den kontakten eller det brev som bolaget skickade till makarna R. ledde till någon förändring av vad som hade avtalats beträffande priset. Den tredje a conto-fakturan hade inga bilagor. Till slutfakturan fogades tidssedlar och materialförteckning jämte en pärm som innehöll dokument som hade med garantiåtaganden att göra. Arbeten för sammanlagt 101 000 kr inklusive mervärdesskatt kom ej att utföras. Tilläggsarbeten utfördes för 69 148 kr inklusive mervärdesskatt. Makarna R. har erlagt betalning med 515 000 kr trots att de rätteligen inte skulle betala mer än $(543\,000 - 101\,000 + 69\,148) = 511\,148$ kr. Makarna R. märkte att entreprenaden var behäftad med ett antal fel och brister. De tyckte dessutom att det var oklart om entreprenaden var avslutad. Svaret från bolagets ombud gjorde klart att det inte skulle komma ytterligare fakturor. Makarna R. anlidade en sakkunnig som fann att entreprenaden var behäftad med ett antal mycket allvarliga fel. Till exempel måste taket på tillbyggnaden helt läggas om på grund av mögel. Efter det att makarna R. mycket oväntat hade mottagit en ansökan om betalningsföreläggande, invände de mot priset. Anledningen till att de inte reklamerat mot priset tidigare var dels att entreprenaden inte kunde anses levererad, dels det besked de fått av bolagets ombud vilket de tolkade som att de hade beviljats anstånd med att betala fakturan. Den 6 augusti 2002 utförde deras sakkunnige en kompletterande besiktning. Bolaget överlämnade entreprenaden den 11 augusti 2002. Eftersom betalningsvillkoren var tio dagar netto har betalningsfristen löpt till och med den 21 augusti 2002.

Makarna R. åberopade följande grunder för bestridandet. De gör i första hand gällande att parterna har avtalat om fast pris, vilket de har erlagt. Om tingsrätten skulle finna att det inte föreligger avtal om fast pris hävdar de att parterna träffat avtal om löpande räkning med ett kostnadstak som motsvarar det fasta priset. Skulle ingen av deras invändningar vinna bifall har de av processekonomiska skäl valt att acceptera yrkat belopp.

På begäran av bolaget hölls förhör under sanningsförsäkran med Q.W. Makarna R. hördes på egen begäran under sanningsförsäkran. Båda parter åberopade skriftlig bevisning.

Alingsås tingsrätt (2003-05-08, lagmannen Björn Karlén, rådmannen Viveka Nordström och tingsfiskalen Kristina Andersson) lämnade bolagets yrkande utan bifall.

I domskälen anförde tingsrätten följande.

Målet rör ett entreprenadavtal mellan en entreprenör som är företagare och två beställare som är konsumenter. Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 1975 s. 280 uttalat att det framstår som motiverat att i fråga om priset lägga bevisbördan på entreprenören redan av det skälet att det kan anses rimligt att det får ankomma på honom att säkerställa bevisning i prisfrågan. Högsta domstolen har tillagt att det måste antas att man därigenom främjar bruket att upprätta avtalet i skriftlig form, vilket är ägnat att skapa klarhet om avtalets innehåll och därmed också står i samklang med strävandena att upprätthålla regler som skyddar konsumenterna.

Makarna R. har som förstahandsgrund för sitt bestridande anført att parterna har träffat avtal om fast pris i enlighet med den av bolaget upprättade offerten. Denna har inte skriftligen godkänts av makarna R., vilket dock inte är en förutsättning för att ett bindande avtal skall ha träffats. När parter träffat avtal om fast pris blir beställaren skyldig att betala det avtalade priset med avdrag för eventuellt avbeställda arbeten och tillägg för sådana arbeten som har beställts efter det att avtalet har ingåtts. Det saknar då betydelse ifall entreprenören i realiteten kan utföra arbetet till ett lägre pris än det som har avtalats. Beställaren får ändå betala det avtalade priset. Inte ens J.R:s och R.R:s egna uppgifter vid förhöret under sanningsförsäkran ger stöd för att parterna avtalat om fast pris. De har nämligen uppgivit att priset kunde komma att bli lägre än anbudssumman 543 000 kr, vilket visar att det inte varit fråga om ett fast pris.

Det återstår då för tingsrätten att pröva ifall arbetet skulle utföras på löpande räkning eller på löpande räkning med kostnadstak.

J.R. har uppgivit att Q.W. inför beställningen sagt att arbetet inte skulle komma att kosta mer än 543 000 kr men att det kunde komma att bli upp till 20 procent billigare. Hon har tillagt att Q.W. flera gånger under entreprenaden poängterat att det fanns ett kostnadstak för arbetet och att det inte kunde bli fråga om att det skulle bli dyrare. Hennes uppgifter stöds av vad R.R. har berättat. Q.W. har däremot uppgivit att parterna inte har diskuterat löpande räkning med tak. Han har dock tillagt att makarna R. godkänt det i offerten angivna priset som en budgetram. Ord står alltså emot ord. Bolaget har inte tillsett att bevisning rörande metoden att beräkna priset blivit säkerställd genom upprättande av skriftligt avtal eller på annat sätt. Vid sådant förhållande skall makarna R:s uppgifter, om de inte är uppenbart orimliga, läggas till grund för tvistens avgörande. Det är inte ovanligt att en entreprenör utför om- och tillbyggnadsarbeten för en konsuments räkning på löpande räkning med tak. Det saknas utredning om vad som är skäligt för arbeten av det aktuella slaget. Priset är dock inte uppenbart orimligt. På grund av det anförda anser tingsrätten att bolaget inte har visat att arbetet skulle utföras på löpande räkning. Eftersom makarna R. enligt egen uppgift, vilken inte har ifrågasatts, redan har erlagt full betalning, skall bolagets yrkande lämnas utan bifall.

Bolaget överklagade domen och yrkade att hovrätten skulle bifalla dess yrkande.

Makarna R. bestred ändring.

Parterna åberopade samma grunder för sin respektive talan som vid tingsrätten. Även utredningen var densamma som vid tingsrätten.

Hovrätten för Västra Sverige (2004-03-18, hovrättslagmännen Staffan Levén och Hans Frennered) förpliktade, med ändring av tingsrättens dom, makarna R. att solidariskt till bolaget betala 103 497 kr jämte ränta.

I domskälen anförde hovrätten följande.

Bolagets inställning är att det var överenskommet mellan parterna att entreprenaden skulle utföras på löpande räkning. Makarna R:s inställning däremot är att parterna hade kommit överens om ett fast pris, vilket enligt makarna R. hade bestämts till 543 000 kr. Enligt deras uppfattning kunde dock detta fasta pris bli lägre om de avstod från vissa byggnadsåtgärder eller om de själva hjälpte till med visst arbete, men högre kunde det inte bli.

Enligt 36 § första stycket konsumenttjänstlagen (1985:716) skall, i den mån priset inte följer av avtalet, konsumenten betala vad som är skäligt med hänsyn till tjänstens art, omfattning och utförande, gängse pris eller prisberäkningssätt för motsvarande tjänster vid avtalstillfället samt omständigheterna i övrigt. I förarbetena till konsumenttjänstlagen uttalas i anslutning till denna bestämmelse (prop. 1984/85:110 s. 302 f) att bevisbördan i fråga om priset skall ligga på entreprenören/näringsidkaren, varvid det hänvisas till det av tingsrätten omnämnda avgörandet av Högsta domstolen i NJA 1975 s. 280. I motiveringen till det avgörandet konstaterade HD att entreprenören "ej tillsett att bevisning rörande priset för entreprenaden eller metoden att beräkna detta blivit säkerställd genom upprättande av skriftligt avtal eller på annat sätt" och att vid detta förhållande beställarens uppgift om priset, som ej var uppenbart

orimlig, skulle läggas till grund för tvistens avgörande.

Det ankommer således på bolaget att i detta mål visa att något bestämt pris inte har avtalats mellan bolaget och makarna R. Klart är att bevisning i form av skriftligt avtal inte föreligger, och frågan är därmed om bolaget ändå har motbevisat påståendet från makarnas sida om att parterna muntligen hade kommit överens om ett högsta pris.

Redan till en början kan konstateras att bolaget på så sätt kan anses ha säkerställt bevisning om priset att bolaget tillställt makarna R. ett skriftligt anbud avseende ett fast pris (vilket anbud inte har accepterats av makarna genom att avtalsförslaget har undertecknats av dem på därför angiven plats).

Vad som i tiden närmast efter anbudets översändande förekom mellan parterna är inte helt klarlagt. Ostridigt är emellertid att vissa diskussioner om entreprenadens omfattning förekom och att makarna därvid bestämde sig för att avstå från vissa av de arbeten som var angivna i anbudet och att de också fick besked om att de genom eget arbete kunde medverka till att minska kostnaderna. Anmärkas kan här att det inte förefaller orimligt om dessa avståenden, liksom de av bolaget angivna utsikterna till en reducering av priset genom egna arbetsinsatser, hade sin grund i att makarna ansåg att priset enligt anbudet var alltför högt för dem.

Det är också ostridigt att bolaget i december 2001 a conto tillställde makarna R. två fakturor, vilka var åtföljda av kostnadsspecifikationer för material och arbete, och att dessa fakturor betalades av makarna utan invändning. Ostridigt är vidare att bolaget därefter, sedan makarna hade uttryckt oro för kostnaderna, i mitten av januari 2002 sände ett brev till makarna i vilket angavs (bl.a.) att efter vad bolaget (Q.W.) förstått "vi skulle driva detta efter löpande räkning" och att "priserna i anbudet skulle vara som en budget" samt att "då gäller dom faktiskt upparbetade kostnaderna med den timpeng och dom påslag som är angivna." I nära anslutning till att detta brev hade avsänts bestämde sig bolaget för att som en good-will åtgärd debitera makarna en lägre timkostnad för utfört arbete och lägre påslag för materialkostnader.

Därefter tillställdes makarna den 15 februari 2002 en faktura, som inte var åtföljd av några specifikationer. En slutfaktura upprättades av bolaget den 7 mars 2002. Enligt bolaget var till den fogad en fullständig specifikation av kostnaderna medan makarna R. har uppgett att när fakturan överlämnades till dem av Q.W. så hade denne med sig viss skriftlig dokumentation, bl.a. i form av en pärm med handlingar. Ett brev från bolagets dåvarande ombud till makarna - som är dagtecknat den 7 mars 2003 - tyder på att slutfakturan inte föranledde någon anmärkning från makarnas sida utan blott en förfrågan från deras sida om det skulle komma någon ytterligare faktura, vilken fråga besvarades nekande i brevet.

Att bolaget i form av ett skriftligt anbud tillställde makarna R. ett förslag på ett avtal om fast pris och att detta anbud inte godtogs av makarna talar enligt hovrättens mening i sig med styrka för att inte heller någon muntlig överenskommelse med denna innebörd kom till stånd. Den uppfattningen förstärks av det förhållandet att - sedan de nämnda a conto-fakturorna hade tillställts makarna, och även betalats av dem - bolaget brevlades gjorde klart för makarna att arbetet enligt bolagets mening utfördes på löpande räkning samt av den omständigheten att detta besked inte föranledde någon reaktion från makarnas sida. I samma riktning talar att makarna inte ens när de fick slutfakturan reagerade på priset. Det kan för övrigt konstateras att det inte finns någon uppgift i målet som motsäger bolagets påstående om att det var först i samband makarnas bestridande - i september 2002 - av bolagets ansökan om betalningsföreläggande som makarna över huvud taget gjorde någon invändning om priset på entreprenaden som sådant. Mot makarna R:s inställning talar vidare att det framstår som osannolikt att bolaget skulle ha ingått ett för bolaget så oförmånligt avtal som det av makarna R. påstådda.

Enligt hovrättens mening har bolaget därmed med erforderlig styrka visat att något avtal om högsta pris för entreprenaden inte har avtalats. Makarna R. är därför - med den inställning de angivit till det yrkade beloppet - skyldiga att betala det pris som bolaget har begärt.

Hovrättsrådet Bengt Nilsson och hovrättsassessorn Jörgen Lundstedt var skiljaktiga och anförde: Vi anser att hovrättens domskäl fr.o.m. det stycke som

börjar med "Redan till en början . . ." skall ha följande lydelse:

Ett bärande motiv till att Högsta domstolen i det nämnda rättsfallet ansåg det lämpligt och rimligt att det ankom på en entreprenör/företagare att säkerställa bevisning i prisfrågan, var att man därigenom främjar bruket att upprätta avtalet i skriftlig form, vilket är ägnat att skapa klarhet om avtalets innehåll och därmed också står i samklang med strävandena att upprätthålla regler som skyddar konsumenterna.

Enligt vår mening ger rättsfallet, som i likhet med förevarande fall avser en konsumententreprenad, uttryck för ett starkt krav på entreprenören/företagaren att genom främst skriftligt avtal eller annat, för beställaren/konsumenten, klargörande sätt i samband med att avtal ingås, exempelvis översändande av orderbekräftelse eller minnesanteckningar från parternas avtalsförhandlingar, redovisa hur entreprenören/företagaren uppfattat vad parterna enats om i prisfrågan. Beställaren/konsumenten får på så sätt ett klart besked och kan reagera om han eller hon anser att något annat har avtalats. Det ger ett gott skydd för båda parter och leder till att tvister kan undvikas.

Av förhören med makarna R. och Q.W. framgår att det skriftliga anbudet aldrig har återkallats av bolaget och att det inte varit förenat med någon tidsfrist inom vilken anbudet skulle antas. Vad som förekom mellan parterna från det att makarna R. fick det skriftliga anbudet fram tills det muntliga entreprenadavtalet ingicks är i flera avseenden inte klarlagt. Ostridigt är emellertid att vissa diskussioner om entreprenadens omfattning förekom och att makarna R. därvid bestämde sig för att avstå från vissa av arbetena som var angivna i anbudet och att de också fick besked om att de genom eget arbete kunde medverka till att minska kostnaderna. Däremot har inte ens bolaget kunnat redogöra för hur det enligt bolagets uppfattning gick till när parterna enades om att tjänsten skulle utföras på löpande räkning och således på väsentligt andra ekonomiska villkor än de som framgår av det skriftliga anbudet. Makarna R. har som skäl till att de inte med sina namnteckningar godkände bolagets skriftliga anbud bl.a. uppgett att anbudet inte korrekt avspeglade omfattningen av entreprenaden, eftersom parterna hade enats om att vissa offererade arbeten inte skulle utföras av bolaget och om att vissa andra arbeten skulle tillkomma. Denna förklaring är inte orimlig och det förhållandet att de inte skriftligen godkänt anbudet kan inte läggas till grund för att de accepterat att tjänsten skulle utföras på löpande räkning. Någon orderbekräftelse eller annan dokumentation, som upprättats i anslutning till att avtalet ingicks, finns inte beträffande parternas uppfattning om vad de muntligen avtalat beträffande priset. Det är inte ägnat att förvåna att parterna redovisar olika uppfattningar i prisfrågan.

Även om bolaget som framgår av det anförda i viss mån sökt säkerställa bevisning om priset genom sitt skriftliga anbud till makarna R., har bolaget inte som det bort göra tillsett att bevisning rörande priset för entreprenaden eller metoden att beräkna detta blivit säkerställd genom att ett skriftligt avtal upprättats eller att så skett på något annat godtagbart sätt. Vid sådant förhållande får makarna R:s uppgift om priset läggas till grund för hur tvisten skall avgöras, såvida inte denna uppgift är uppenbart orimlig.

Det som kommit fram om bolagets fakturering, bolagets brev i januari 2002 till makarna R. och parternas övriga kontakter i prisfrågan efter att entreprenadavtalet ingåtts, vilket redovisas av majoriteten i sina domskäl, talar i viss mån mot makarna R:s uppgift om ett fast högsta pris. Enligt vår mening är deras uppgift i fråga om priset dock inte uppenbart orimlig. Vid sådant förhållande och då makarna R. ostridigt betalat det pris som enligt deras uppgift avtalats kan bolagets anspråk på ytterligare betalning för tjänsten inte bifallas. Vi ansluter oss därför till tingsrättens slutsats att bolagets yrkande skall lämnas utan bifall.

Målnummer T 2893-03

Sökord: Entreprenad

Litteratur: Prop. 1984/85:110 s. 302 f
